

Yarının Potansiyelini Değerlendirebilmek İçin Bugünden Bilgiyi Yönetmek

Managing Information Today to Get Benefit from Tomorrow's Potential

Ömer Kılıç

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Enformatik Bölümü, İnönü Bulvarı, 06531 Ankara. okilic@turksat.com.tr

Öz: Bugünün düşüncesi ve iş planı, yarının potansiyelinden nasıl etkilenir? Bu posterde mevcut bilgi ve iletişim teknolojilerinin bilgi yönetimine sunduğu imkânları kamu kurumları arası bir yapıda nasıl kullanabiliriz sorusuna yanıt aranmakta ve E-devlet Kapısı Projesi kısaca tanıtılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Bilgi ve iletişim teknolojileri, E-devlet Kapısı, içerik yönetimi

Abstract: How does today's thinking and working plan get impacted by tomorrow's potential? This paper starts with an investigation about the current information and communication technologies used in knowledge management in public agencies and then concludes with a brief introduction of eGovernment Gateway Project.

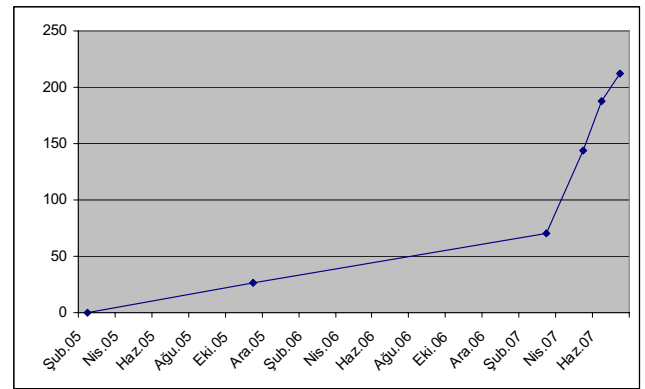
Keywords: Information and communication technologies, e-Gateway, content management

Giriş

Dönüşümün hızlandığı bir zaman diliminde yaşamaktayız. Guillermo Marconi'nin 1901 yılında tasarladığı radyo ülkemizde 6 Mayıs 1927'de yayına başlamıştır. BBC, 2 Kasım 1936'da ilk düzenli televizyon yayıncılığına başlarken TRT 30 Ocak 1968'de yayın hayatına başlamıştır. Dünyada Internet konusunda ARPANET ile 1960'larda başlatılan çalışmaların ülkemize ilk yansıması, 12 Nisan 1993 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) bir projesi çerçevesinde TÜBİTAK-ODTÜ (TR-NET) işbirliği ile küresel Internet'e erişimin 64 kbit/sn. hızında bir bağlantı üzerinden sağlanmasıyla olmuştur (Tosun ve diğerleri, 2006) Bu verileri matbaa örneği ile karşılaştırabilir ve şu sonuçlara varabiliriz: Yeni teknoloji uygulamalarının ülkemize giriş tarih aralığı yüzyıllardan yıllara inmiş ve ilk adımlar devlet tarafından veya devlet desteği ile atılmıştır.

Kamuda Bilgi Yönetimi

Bilgi yönetiminin dört ana adımını bir kamu örneği üzerinden inceleyebiliriz. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan kişilerin nüfus verileri T.C. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri (NVI) Genel Müdürlüğü tarafından Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) üzerinde tutulmaktadır. Doğum, ölüm, evlenme ve boşanma gibi olaylar ile kişinin oluşan veya değişen bilgileri MERNİS sistemine girilmektedir. Veri tabanına giriş yapılırken bilgi tasnif edilmekte, her veri ilişkili olduğu veri yapısına uygun bir şekilde saklanmaktadır. Bilginin paylaşılması aşamasına 23 Şubat 2005 tarihinde başlatılan Kimlik Paylaşım Sistemi (KPS) ile geçilmiştir. KPS, MERNİS ile aynı güvenlik düzeyine sahiptir ve KPS veri tabanı MERNİS'teki verilerle sürekli güncellenmektedir. Protokol imzalayan kurumlar yetkileri dahilinde sistemde tanımlı 17 farklı web servisini kullanmaktadırlar. Sistem 7x24 kesintisiz hizmet vermektedir. 13 Mart 2007 tarihi itibarıyla 70'i kamu kurumu (ücretsiz) ve 50'si özel sektörden (ücreti karşılığı) olmak üzere 120 kurum sistemden faydalanmıştır. Mayıs 2007'de protokol imzalayarak KPS sistemine entegre olan kamu kurum sayısı 144 iken, Temmuz 2007 itibarı ile bu sayı 212'ye yükselmiştir (Protokol, 2007) (Şekil 1).

Şekil 1. Kimlik Paylaşım Sistemi bağlantısı yapan kamu kurumu sayısındaki artış

Yüz binin üzerinde çalışanı bulunan Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Personel Daire Başkanlığı tarafından geliştirilen Personel Bilgi Sistemi bilginin etkin kullanımına örnek olarak verilebilir. Her yıl on binlerce atama yapılan bu kurumun yönetmelikleri kişilerin kendisinin ya da eşinin doğum yerine atanmasına izin vermemektedir. Bu maddenin gereğini gerçek anlamda yerine getirmek için kurum iç takip mekanizmaları geliştirmenin mükerrer yatırım olacağı ortadadır. Çünkü yaşayan bir veri olan nüfus verisi yukarıda da belirtildiği gibi NVİ Genel Müdürlüğü tarafından tutulmaktadır. EGM bilgi sistemleri KPS sistemi ile belirli aralıklarla veri transferi yapmakta ve personelinin en güncel nüfus verisi doğrultusunda atama işlemini gerçekleştirmektedir (Kılıç ve Kumaş, 2006).

Bilgiyi etkin kullanarak somut faydaya dönüştürmenin bir başka örneği Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Gümrük Müsteşarlığı tarafından gerçekleştirilen Dahilde İşleme Rejimi (DİR) projesidir. Nitelikli elektronik imzanın da kullanıldığı bu proje çerçevesinde 400 civarında kamu çalışanının Kamu Sertifikasyon Merkezinden, 3500 şirketi temsilen 4000'den fazla kişinin ise Elektronik Sertifika Hizmet Sağlayıcılardan (ESHS) elektronik imza aldığı belirtilmektedir. Proje hayata geçmeden önce sadece dahilde işleme belgesinin düzenlenmesi, gözden geçirilmesi ve kapatma işlemleri için ortalama 450 adet kâğıt kullanılmaktaydı. Bu kapsamda, 2004 yılında sadece dahilde işleme izin belgeleri için 2,3 milyon civarında kâğıt kullanıldığı ve bunun da yaklaşık olarak 1127 ton veya 112 kamyon kâğıt anlamına geldiği bildirilmektedir (Sarıoğlu, 2004). Sanal ortamda kimlik doğrulamanın ve ıslak imzaya eş değer nitelikli elektronik imzanın kullanıldığı bu projenin tarafları Dış Ticaret Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, İhracatçı Birlikleri, TÜBİTAK, TOBB, Bankalar Birliği, ESHS firmaları ve tüm ihracatçılarıdır (Dahilde, 2005).

Günümüzde kamu kurumlarının bilgi ve iletişim teknolojileri imkânları çerçevesinde bilgiyi yöneterek sağladıkları başarı örneklerinin sayısı artırılabilir. Bilgi teknolojileri yatırımlarının ortak bir çatı altında toplanması ve planlanması amacıyla DPT Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, Yüksek Planlama Kurulu kararıyla 28 Temmuz 2006'da *Resmî Gazete*'de yayımlanan "Bilgi Toplumu Stratejisi" yürürlüğe girmiştir. Stratejinin ekindeki Eylem Planında tanımlanan 111 eylem, belirtilen kamu kurumlarının eşgüdümü çalışması ile tamamlanacaktır (Bilgi, 2006). Nihai hedef 2010 yılında bilgi toplumuna dönüşümün büyük oranda gerçekleştirilmesidir. Devlet, vatandaş ve iş dünyası arasındaki etkileşimlerin bilgi ve iletişim teknolojileri olanakları ile modernize edilmesi ile oluşacak ağ etkisinin katalizör rolü görerek dönüşüme hız kazandırması planlanmaktadır.

Bilgi Yönetimi Konusunda Kamuda Yaşanan Değişimler

e-Dönüşüm Türkiye Projesi kapsamında 27 Şubat 2003'ten bu yana artan kamuda bilgi ve iletişim teknolojisi kullanım faaliyetlerinin ortak bir çerçeve içinde yürütülmesi adına aşağıdaki kanunlar, projeler ve raporlar üretilmiştir:

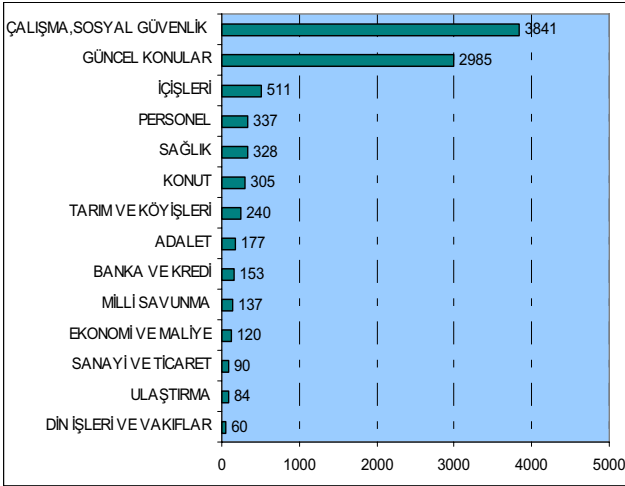
- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (10 Aralık 2003);
- 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu (23 Ocak 2004);
- Birlikte Çalışabilirlik Esasları Rehberi (05 Ağustos 2005);
- E-devlet Kapısı Projesi (27 Ekim 2005);
- Kamu Bilgi ve İletişim Teknolojisi Projeleri Hazırlama Kılavuzu (27 Temmuz 2006);
- Elektronik Belge Yönetimi Sistem Kriterleri Referans Modeli (18 Kasım 2006).

Bu eylemlerin gerçekleştirilmesinde belki de en önemli faktör veri transferinin güvenli bir şekilde sağlanmasıdır. Bahsi geçen veri trafiği öngörülerek, 2003 yılında e-Dönüşüm Türkiye Projesinin Kısa Dönem Eylem Planının 40 no'lu "Kamu hizmetlerinin ortak platformda –tek kapıdan (portal)- sunumu ve sunulacak hizmetlerin geliştirilmesine yönelik stratejinin belirlenmesi" ve 41 no'lu "Kamu hizmetlerinin geliştirilmesi ve ortak platformda sunumu için proje oluşturulması" eylemleri doğrultusunda E-devlet Kapısının kurulması çalışmaları DPT ve Türk Telekom koordinasyonunda başlatılmıştır. Açılan ihaleyi Oyak Teknoloji Bilişim ve Kart Hizmetleri A.Ş. (OYTEK)-Crimson Logic Global Pte. Ltd. Ortak Girişimi kazanmış ve 27 Ekim 2005 tarihinde imzalanan sözleşme ile çalışmalar resmen başlatılmıştır. İlerleyen süreçte Türk Telekom'un özelleştirilmesi üzerine projenin sürdürülmesi görevi, 20 Nisan 2006 tarihli ve 26145 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2006/10316 sayılı E-devlet kapısının kurulması, işletilmesi ve yönetilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu kararnamesi ile Başbakanlık adına Ulaştırma Bakanlığı koordinasyonunda Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş.'ye verilmiştir.

E-devlet Kapısı projesinin ve diğer çalışmaların stratejik hedefleri oluşturulurken ve gözden geçirilirken bu çalışmaların sonuçlarından doğrudan olarak etkilenecek olan vatandaşların ve iş dünyasının gereksinimleri göz önüne alınmalıdır. Kurulacak bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı sistemlerin yönetişime katacağı katma değer bireyin ve toplumun bugün ve gelecekteki ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Mevcut durumda Başbakanlık Bilgi İşlem Merkezi (BİMER) tarafından bir halkla ilişkiler projesi olarak yürütülen "Direkt-Başbakanlık" uygulamasında Nisan 2007'ye kadar 241 bin 782 başvuru

alınmıştır. Şekil 2’de Nisan 2007’de yapılan 18 bin 42 adet başvurunun kategorilere göre dağılımı gösterilmektedir.

BİMER verilerinin analizinin ardından ortaya çıkacak olan öncelikli alanlardaki mevcut bilgi ve iletişim alt yapısını ve bilgi yönetim tarzını değiştirirken kamu sektörünün dikkat etmesi gereken hedefleri etkinlik, etkililik, gizlilik, ve bütünlük olarak sıralayabiliriz. Gerekli kaynaklar ise en genel anlamda teknik alt yapı, insan gücü ve bilginin kendisidir.

Şekil 2. Nisan 2007’de BİMER’e yapılan başvuruların önemli kategorilere göre dağılımı

Yarının potansiyelini etkin kullanabilmek için doğanın değişmez kuralı olan sürekli gelişme aşağıdaki üç kavramın etkileşimi ile sağlanabilir:

1. Değişimin yönetilmesi;
2. Mevcut süreçlerin ihtiyaçları en etkin şekilde karşılayacak şekilde iyileştirilmesi; ve
3. Teknolojinin sunduğu olanakların değerlendirilmesi.

Ayrıca, kamu bilgi ve iletişim teknolojileri yapısının bir platformlar bütünü olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Ağ alt yapısında IPv4’den IPv6’ya geçilmesi, güvenli iletişim gerekliliği, iletilen verinin üst verisinin (metadata) oluşturulması, iletilen ve alınan girdi ve çıktılarının süreçlerin işleyişinde ciddi faydalar sağlaması göz önünde bulundurulmalıdır. Sürekli geri beslemenin konulan hedeflere ne kadar ulaşıldığını gösteren parametreler ile ölçüldüğü bu tarz çalışmalarda yarının potansiyeli iyi analiz edilerek ulaşılabilir stratejik hedefler ve uygulanabilir taktik planlar geliştirilmelidir.

E-devlet Kapısı’nda Kimlik Doğrulama ve Kurumlar Arası Veri Paylaşımı

E-devlet Kapısı, vatandaş ve firma kullanıcılarının kimlik doğrulaması yapmasının yanı sıra kamu kurumları arası veri paylaşımına uygun alt yapı oluşturması açısından da

stratejik öneme sahiptir. e-Kapıya kimlik doğrulaması yapılmaksızın girildiğinde genel içerik ve kişisel bilgilerin korunması yasa tasarısına uygun olarak verilen bilgilere erişilmektedir. Bir sonraki güvenlik aşamasına geçmek için TC kimlik numarası ve NVİ’den sorgulanacak nüfus verileri doğrulandıktan sonra kullanıcıdan parola tanımlaması istenmektedir. Parola ile giriş yapılarak gizlilik seviyesi görece düşük kamu bilgilerine erişim sağlanmaktadır. Bir sonraki aşama için kullanıcı şifre başvurusunda bulunmaktadır. Banka kart şifreleri örneğinde olduğu gibi kapalı zarflara tek yönlü şifreleme algoritması ile basılan şifreler kişinin verdiği adrese iletilerek, fotoğraflı kimlik ibrazı sonrasında E-devlet Kapısı kullanım sözleşmesi imzalatılmak suretiyle teslim edilmektedir. Yanlış teslimlerin sorun yaratmaması için şifre ile sisteme ilk giriş yapılırken kullanıcının parolası da sorulmaktadır. Şifresi ile sisteme giren bir kullanıcı sanal ortamda kimliği tanımlanmış bir vatandaş olarak kamu hizmetlerinden faydalanabilecektir. Kullanıcılar kapıya bağlı diğer E-devlet hizmetlerine farklı bir giriş yapmalarına gerek kalmadan erişebilecek, işlemlerin takibi konusunda bilgilendirilecek, tüm bunları güvenli bir kapıda olmanın rahatlığı ile sürdürebilecektir. Islak imza atılması gereken bir işlemde nitelikli elektronik imza atılmasına olanak sağlayacak teknik alt yapı sistemde bulunmaktadır.

E-devlet Kapısı kamu içerisindeki birlikte çalışabilirliğin teknik iletişim boyutunu üzerine alarak kurumlar arası bağlantıları sağlamakta; böylece vatandaşın karşısına “Tek Devlet” imajı ile çıkmaktadır. Ayrıca bu sistem dünyanın en güvenli ve çok yönlü sistemlerinden biri olarak yapılandırılmaktadır. Sadece Internet üzerinden değil başka iletişim kanalları üzerinden de vatandaşla ulaşmak sayısal uçurumu azaltmak adına devletin görevidir. Bu proje kapsamında kurulacak olan çağrı merkezi ile Internet’e erişimi bulunmayan kesimlerin de elektronik hizmetlere erişim sağlaması amaçlanmaktadır. Devlet içerisinde kurumlar arası bilgi iletişimde oluşturulacak standartlar aracılığı ile bilgi paylaşımı sağlanması, böylece her kurumun kendi uzmanlık alanındaki verinin sahibi olarak kendi bilgilerini tutması, gerektiği hallerde güncel bilginin ilgili kurum ile doğrudan E-devlet Kapısı üzerinden sağlanması ile kurumlar arası kâğıt kullanımının kalkması amaçlanmaktadır. Örneğin, Sürücü Belgesi Başvurusu yapılırken gereken nüfus kayıt örneği NVİ’den, ilgili sınav sonucu ÖSYM’den elektronik ortamda arka planda EGM’ye ulaştırıldığı zaman vatandaşın bu işlem için harcadığı zaman önemli oranda azalacaktır.

Teşekkür

Bu posteri hazırlamaya yardımcı olan tüm kamu çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Kaynakça

Bilgi Toplumu Stratejisi ve eki Eylem Planı. (2006). Ankara: DPT Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı.

- Dahilde İşleme Rejiminin Elektronik Ortama Taşınması Projesi.* (2005). 1 Mayıs 2007 tarihinde www.e-imza.gen.tr/templates/resimler/File/sunumlar/DTM_Dir_Projesi_01_Agustos_2005.ppt adresinden erişildi.
- Kılıç, Ö. ve Kumaş, E. (2006) *E-kapı çalışmaları ışığında e-imza'nın değerlendirilmesi.* Ulusal Elektronik e-İmza Sempozyumu, 7-8 Aralık 2006, Ankara'da sunulan bildiri.
- Protokol yapılan kurumlar.* (2007). 1 Mayıs 2007 tarihinde http://www.nvi.gov.tr/Attached/NVI/kps/protokol_liste.doc adresinden erişildi.
- Sağiroğlu, Ş. ve Alkan, M.(2005). *Her yönüyle elektronik imza (e-imza).* Ankara: Grafiker Yayınları.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü.* (2007). 21 Temmuz 2007 tarihinde http://www.nvi.gov.tr/Attached/NVI/kps/protokol_liste.doc adresinden erişildi.
- Tosun, G., Vural, Z.B.A., Yurdakul, N.B., Çelik, T., Köseoğlu, Ö. ve Yakın, M. (2006). *Bilgi iletişim teknolojileri ve yansımaları* (Z.B.A. Vural, Ed.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.